

Убити пересмішника (стислий переказ)

Гарпер Лі

Гарпер Лі

Убити пересмішника

Юристи, певно, теж були колись дітьми.

Чарлз Лем

Розповідь у романі ведеться від першої особи – дівчини на ім'я Джін Луїза Фінч. Події відбуваються у 1933-1935 рр.

Стислий скорочений переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

ЧАСТИНА ПЕРША

Коли Джемові Фінчу, брату Джін, було близько тринадцяти років, він зламав ліву руку в лікті. З часом вона загоїлась, але стала трохи коротша за праву, коли хлопець стояв або ходив, вона була повернута ребром до боку, а великий палець стирчав униз. Збігло чимало років, і брат з сестрою сперечаються про те, що призвело до нещасного випадку. Джін доводила, що почалося все з Юелів, а Джем, на чотири роки старший від неї, запевняв, ніби початок був того літа, коли до них приїхав Діл, і коли він уперше запропонував виманити з дому Страхолюда Редлі.

Родовід Фінчів починався від Саймона Фінча, лікаря і мисливця з Англії, що перетнув Атлантичний океан і опинився в Сент-Стівенсі. Саймон розбагатів на медицині, купив трьох рабів і заснував ферму на березі Алабами. Він дожив до глибокої старості і помер багатою людиною. Чоловіки родини осідали на фермі Саймона "Пристань Фінча" і жили з того, що вирощували бавовник. Нащадки були фермерами аж до двадцятого століття, поки батько Джін, Аттікус Фінч, не подався до Монтгомері вивчати право, а його молодший брат поїхав до Бостона вивчати медицину. Аттікус навчився і почав адвокатську практику у Мейкомбі, недалеко від "Пристані Фінча". Мейкомб – старе місто, печатка старечої втоми вже лежала на ньому. Людей тут мучила спека, вони жили неквапом, не мали грошей, та й купувати не було чого.

Аттікус, Джем і Джін мешкали на головній вулиці міста. У них була чорна куховарка Келпурнія (Кел). Аттікус був хорошим батьком, але він заступався за Кел, коли вона сварилася з дітьми. Батько був на 15 років старший за маму. Через рік після їхнього одруження народився Джем, ще за чотири роки – Джін. Коли дівчинці було 2 роки, мама раптово померла від серцевого приступу.

Коли Джін було близько 6 років, а Джемові майже 10, вони познайомилися з хлопчиком, що приїхав на літо до сусідки, яку звали Рейчел Хейверфорд. Хлопчика звали Чарлз Бейкер Гарріс, але усі кликали його Діл. Йому скоро мало бути 7 років. Джін усі називали Всевидьком, вона давно вміла читати, хоч ще не ходила у школу. Все літо Джем, Джін і Діл провели разом. Якось Діл запропонував виманити з дому Страхолюда Редлі. Будинок Редлі був низенький, у поганому стані. Двір геть заріс бур'яном. Люди казали, що в будинку живе злий дух. Подвір'я Мейкомбської школи межувало з садибою Редлі, і якщо бейсбольний м'яч перелітав за паркан до Редлі, ніхто про нього більше й не згадував. Сім'я Редлі була дуже замкнутою, нікуди не виходила. Лише батько сімейства виходив за продуктами. У Редлі було два сини. Розповідали, що коли молодший Редлі був підлітком, він знайшов собі друзів серед Канінгемів із Старого Сарема – численного і загадкового племені, що мешкало в північній частині округу, і в Мейкомбі вперше за всю його історію появилось щось схоже на розбійницьку ватагу. Згодом компанія стала перед судом – їх звинувачували у хуліганстві. Суддя вирішив віддати хлопчаків у виробничу школу, але Редлі пообіцяв судді, що подбає, щоб син більше нікого не турбував, якщо його випустять. Суддя знав, що містер Редлі вміє дотримувати слова, й тому звільнив його сина. 15 років ніхто не бачив сина містера Редлі. Хлопця називали Страхолюдом, хоч ім'я його було Артур. Сусіди розповідали про нього жахливі історії, наприклад, що він проштрикнув батькові ножицями ногу. Страхолюду на той час було тридцять три роки. Старший син містера Редлі жив у Пенсаколі і на Різдво приїздив до батька.

Одного дня містер Редлі помер. Сусіди гадали, що після його смерті Страхолюд вийде на волю, але помилилися: з Пенсаколи повернувся брат Страхолюда – Натан, і зайняв місце батька. Якось Діл і Джем побилися об заклад, що Джем наважиться поткнутися до воріт Редлі. Джем наважився і навіть торкнувся стіни будинку Редлі. Дітям здалося, що штора на одному вікні поворухнулась.

На початку вересня Діл поїхав додому, до Мерідіана. Джін страшенно сумувала, а потім згадала, що за тиждень їй йти до школи. Нічого в житті вона не ждала так нетерпляче. Та першого ж дня дівчинку перед усім класом вчителька відлупцювала лінійкою по долоні, а потім наказала стояти в кутку. Вчителька – міс Кароліна, була молода, не тутешня, і не знала нічого про порядки у Мейкомбі. Коли вона побачила, що Джін уміє писати і читати, то сказала, щоб дівчинка передала батькові, щоб він її більше нічого не вчив, бо цим займається школа. Згодом вчителька наказала дітям вийняти свої сніданки. В одного хлопця – Уолтера Канінгема, бідного на вигляд, сніданку не було. Вчителька подумала, що він забув сніданок, тому дала йому 25 центів, щоб хлопець купив собі поїсти, а гроші віддав їй завтра. Уолтер відмовився брати гроші. І Всевидько мусила пояснити вчительці, що Уолтер – Канінгем, а Канінгеми ніколи нічого не візьмуть безплатно. Вони ні в кого нічого не беруть, обходяться тим, що мають, хоч мають небагато. Джін пам'ятала, як минулої зими батько Уолтера прийшов до Аттікуса, щоб порадитися про ущемлення прав. Канінгем мав розрахуватися з Аттікусом, і зробив це не грошима, а якось привіз цілу гору хмизу, згодом приніс мішок

горіхів, на Різдво – кошик гостролисту, а весною приніс мішок молодої ріпи. Аттікус пояснював своїм дітям, що Канінгеми живуть не в місті, вони фермери, і криза завдала їм особливо відчутного удару. Ущемлення прав – це тільки частина незгод, що випали на долю містера Канінгема. Містер Канінгем, як казав Аттікус, належить до породи непохитних. Оскільки у Канінгемів немає грошей, щоб заплатити юристу, вони платять чим можуть. Джін і пояснила це вчительці, а за це отримала по руках і стояла у кутку. Коли прозвонив дзвоник, Джін помітила, як міс Кароліна важко сіла на стілець і затулила обличчя руками. Дівчинка хотіла пожаліти вчительку, але згадала своє покарання.

На перерві Джін кинулась на Уолтера Канінгема, через якого її покарали, але дівчинку спинив брат. Джем сказав, що їхній батько і батько Уолтера – друзі. Джем запросив Уолтера до себе додому на сніданок, адже школа була недалеко будинку Фінчів. Вдома Джем попросив Келпурнію поставити ще одну тарілку для Уолтера. Аттікус був вдома і завів розмову про врожай з Уолтером. Хлопець сказав, що він ніяк не може перейти у 2 клас, бо кожної весни повинен кидати навчання і допомагати батькові обкопувати бавовник.

Діти повернулися у школу. Міс Кароліна побачила у Барріса Юела воші і відправила додому помити голову дьогтьовим милом. Дітям в класі знову довелося пояснювати вчительці, що цей хлопець з Юелів: у місті їх повно; щороку в перший день занять вони приходять до школи, бо пані інспекторка заганяє їх, погрожуючи шерифом, але на цьому все й кінчається, бо Юели після першого дня в школі більше не приходять. Барріс сказав, що він вже третій рік у першому класі. Вчителька сказала, що про все мусить розповісти директору. Барріс образив вчительку, назвавши сопливою, і пішов геть.

Такий перший день у школі здавався Джін дуже бурхливим. Ввечері Джін сказала батькові, що, з його дозволу, до школи більше не піде, не буде ходити, як Юел. Аттікус розповів, що Юели ось уже протягом трьох поколінь – ганьба Мейкомба. Ці люди живуть, як тварини. Боб Юел, батько Барріса пропиває гроші, а діти ходять голодні. Згодом Аттікус і Джін дійшли компромісу: дівчинка погодилася ходити до школи, а батько читатиме з нею щовечора, як раніше, тільки дівчинка не говоритиме про це вчительці.

Цілий рік навчання в школі кінчалося для Джін на півгодини раніше, ніж у Джема, і вона щоразу мчала перелякана повз подвір'я Редлі до свого будинку. Одного разу, пробігаючи повз дім Редлі, дівчинка помітила щось у дуплі їхнього дуба. Там були два пакетики жувальної гумки. Вдома вона спробувала гумку, але прийшов Джем і сказав виплюнути, бо боявся, щоб гумка не була отруєна. Згодом діти у дуплі знайшли невеличкий блискучий пакетик. Там були дві начищені до блиску монети.

Улітку приїхав Діл, якому знову хотілося виманити Страхолюда. Діти почали кататися у старій автомобільній шині, і Джін закотилася на подвір'я Редлі. Налякані, друзі вітекли.

Згодом Джек придумав гру "Страхолюд Редлі". Всевидько мала бути місіс Редлі, Діл

- старим Редлі, Джем був Страхолюдом. Друзі розігрували сценки з життя Редлі, наприклад, як Страхолюд штрикає ножицями ногу батька. Аттікус якось побачив цю гру і відібрав ножиці.

Стислий скорочений переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Того літа дівчинка здебільшого проводила вечори в товаристві міс Моді Аткінсон - у неї на веранді, бо хлопці любили бути вдвох. Міс Моді була для Джін трохи добріша за інших. Жінка ненавиділа свій дім, була вдова, любила працювати в саду, пекла найсмачніші пироги в околиці та пригощала ними Джема, Джін і Діла. Одного вечора, Джін запитала міс Моді, чи Страхолюд Редлі ще живий. Жінка сказала, що його звать Артур, і він ще живий. Міс Моді розповіла дівчинці про Редлі: старий Редлі був з баптистів, які вважали, що будь-яка розвага - гріх. Міс Моді сама була баптистка, але вважала, що деякі занадто буквально розуміють Біблію. Вона пам'ятала Артура Редлі ще хлопчиком, з нею він завжди був люб'язний.

Наступного дня Джем і Діл задумали передати Страхолюду записку. Джем збирався причепити записку на вудку і просунути крізь віконниці. Джим мала вартувати за тильною стороною подвір'я, а Діл мав дзвонити дзвіночком, якщо хтось йтиме вулицею. У записці хлопці написали, щоб Артур хоч зрідка виходив з дому і розповідав, що він там робить. Хлопці ще написали, що куплять йому морозива. Затию дітей викрив Аттікус. Він не сварився, але пояснив, що цю нерозумну гру треба припинити, і дозволити Редлі жити так, як вони хочуть, бо це їх право.

Наприкінці літа, коли Діл мав від'їжджати, друзі вирішили зазирнути у вікно Редлі, щоб побачити Страхолюда. Хлопці почекали до вечора і вирішили, що найкраще пролізти під дротяною огорожею з тильного боку подвір'я Редлі. Джем підняв трохи нижній дріт і усі пролізли. Вони опинилися на задвірку. Нічого не побачивши у вікні, діти помітили тінь чоловіка, кинулись тікати, а потім на всю околицю прогрімів постріл. Джін і Діл пролізли під дротами, а Джем зачепився штанами і мусив їх скинути, щоб визволитися. Вдома друзі побачили, що біля воріт Редлі зібралися люди. Містер Натан Редлі стояв біля двору з дробовиком у руках. Тут же були Аттікус, міс Моді і міс Стефані Крофорд, міс Рейчел і містер Ейвері. Міс Моді сказала дітям, що на грядку містера Редлі забрався негр, і Натан пальнув з рушниці. Раптом усі сусіди побачили, що Джем без штанів. Його виручив Діл і сказав, що виграв штани Джема, бо вони грали в покер-роздяганку. Вночі Джем сховався по свої штани, хоч і боявся, але зранку батько міг помітити, що штанів нема, і було б ще гірше, хоч Аттікус ніколи не бив і не кричав на дітей.

Почалося навчання в школі. Уроки у Джін і Джема кінчалися одночасно, і о третій годині вони звичайно разом ішли додому. Одного разу, Джем розповів сестрі, що коли тікав тієї ночі і скидав штани, вони геть заплуталися в огорожі, і він не міг відчепити їх. А коли ходив забирати, то вони вже висіли на огорожі, складені, ніби чекали на нього. І ще їх хтось зашив. І видно, що зашивала не жіноча рука.

Діти знову знайшли у дуплі подарунки. Вони вирішили нічого не брати, можливо це просто схованка якоїсь дитини. На другий день уранці все було на місці. На третій день брат і сестра вважали своєю власністю все, що знаходили в дуплі. А там вони знайшли дві фігурки, вирізані з бруска мила, що були схожі на Джема і Джін, цілий пакетик жувальної гумки, потемнілу медаль, кишеньковий годинник. Діти написали листа-подяку за усі подарунки і хотіли покласти в дупло, та Натан Редлі чомусь замастив його цементом. Джем плакав.

Узимку померла стара місіс Редлі. Зима видалась холодною, навіть випав сніг, що було дуже рідкісним явищем. Джем і Джін навіть зробили сніговика. Тієї ночі загорівся дім міс Моді. Аттікус загорнув дітей у теплі речі і вивів надвір, бо вогонь міг перекинутися на будинок Фінчів. Сусіди і пожежники рятували речі та гасили вогонь, а Джем і Джін стояли біля будинку Редлі і замерзали. Будинок міс Моді завалився, в усі боки бризнуло полум'я, на сусідніх дахах люди розмахували ковдрами, збиваючи іскри і голівешки. Коли вже засутило, люди почали розходитися. Аттікус повів дітей додому і помітив, що на Джін була чужа руда шерстяна ковдра. Джем сказав, що не знає, звідки взялася ковдра. А потім пригадав, що бачив містера Натана біля пожежі, і почав розповідати батькові геть усе про Редлі: про дупло з цементом, про зашиті штани. Батько сказав, що це Страхолюд Редлі накинув на Джін ковдру.

Наступного дня діти пішли до міс Мод. Вона планувала збудувати маленький будиночок і була навіть в гуморі після того, як втратила житло.

У школі в Джін починаються проблеми з Сесілом Джейкобсом, який образив Аттікуса, сказавши, що той захищає чорномазих. Вдома батько розповів, що захищає негра, якого звать Том Робінсон. Він живе в невеличкому селищі, що за смітником. Ходить до тієї ж церкви, що й Келпурнія. Вона добре знає його родину. Це порядні люди. Батько говорив, що не зможе дивитися людям в очі, якщо не захищатиме цього чоловіка, і що кожному адвокату, принаймні раз у житті, доводиться стикатися з судовою справою, яка торкається його особисто. Аттікус попросив дочку тримати голову у школі вище і не давати волі кулакам, що б там не казали. На другий день Всевидько перестріла в шкільному дворі Сесіла Джейкобса. Хлопець сказав, що у нього вдома говорять, що Аттікус ганьбить місто, а того чорномазого треба повісити на вежі. Дівчинка згадала слова батька і вперше у житті ухилилася від бійки.

Згодом настало Різдво, приїхав дядечко Джек Фінч. Діти раділи, але розуміли, що їм не минути візиту до тітки Олександри і її чоловіка Джімі у "Пристані Фінча". А там саме був онук тітки - Френсіс, якого Джем і Джін не любили. Френсіс був на рік старший від Джін.

На Різдво діти отримали від дядечка і тата духові рушниці, про які так мріяли. Потім усі поїхали на "Пристань Фінча". Тітка Олександра побачила, що Джін весь час ходить у комбінезоні, це їй не подобалося. Вона вважала, що дівчинка має рости справжньою леді. Після святкового обіду Френсіс говорив Джін і Джему, що їх друг Діл бездомний, і мандрує від родичів до родичів, а літо проводить у міс Рейчел. Хлопець образив Джін: "Якщо тобі дядечко Аттікус дозволяє ганяти з бродячими собаками, це

його діло, бабуса каже, що ти тут не винна. Думаю, не твоя вина і в тому, що твій батько любить чорних, але, щоб ти знала, всі родичі соромляться його...". Хлопець обзивав Аттікуса чорнолюбом і говорив, що він опозорив усю родину Фінчів. Джін затопила Френсісу кулаком у зуби. Родичі насварили дівчинку, і навіть батько сказав, що вона винна сама, та вона не розповіла про причину сутички. Але вдома Джін розповіла дядькові, як все було насправді.

Брат і сестра трохи соромилися свого батька, бо йому було вже під п'ятдесят, він носив окуляри, а на ліве око майже нічого не бачив, до того ж, він захищав негра Тома Робінсона. Та одного разу діти назавжди змінили думку про свого батька. Після того, як Аттікус подарував їм рушниці, він попросив не стріляти по пташках і сказав Джем: "Можеш бити сойок – скільки завгодно, якщо зумієш поцілити, але запам'ятай: убити пересмішника – великий гріх". Джін чула ці слова і спитала міс Моді, чому це гріх. Жінка сказала, що ці птахи тільки співають, не роблячи ніякої шкоди, тому гріх убивати пересмішника. Якось, взявши з собою рушниці, Джін з Джемом вирушили на полювання. Недалеко від подвір'я Редлі вони помітили старого собаку на кличку Тім Джонсон. Він виявився скаженим, діти втекли, а Келпурнія по телефону попередила усіх сусідів. Швидко приїхали Аттікус і містер Гек Тейт – шериф округу Мейкомб. Містер Тейт подав Аттікусу рушницю і сказав застрелити собаку, бо сам був нікудишній стрілець. Аттікус взяв рушницю і пішов на середину вулиці. Гримнув постріл. Тім Джонсон підскочив, упав на землю і завмер. Діти були здивовані, коли шериф назвав їх батька "Фінч Несхибний", а згодом від міс Моді брат і сестра дізналися, що їх батько свого часу був найкращий стрілець округу Мейкомб. Та згодом він вирішив не брати в руки рушницю без крайньої потреби, а сьогодні така потреба випала. Тепер Джін і Джем гордилися батьком, але у школі вирішили не хвалитися, бо, як казала міс Моді: "Нормальні люди ніколи не пишаються своїм талантом".

Одного разу місіс Генрі Лафайет Дюбоз – стара самотня жінка, яку ненавиділи діти побачила на вулиці Джема і Джін. Діти саме йшли купувати паровий двигун і на жезл тамбурмажора. Дюбоз їм сказала, що вони б'ють байдики. А ще збрехала, ніби Джем зламав виноград міс Моді. До Джін вона причепилася через комбінезон, і сказала, що порядній дівчинці належить ходити в платті і корсажі. А в такому одязі вона хіба в кафе може працювати. "Гарні Фінчі, нічого сказати! Одна прислуговує в кафе, другий у суді вигороджує чорномазих!" — сказала стара. Від цих слів Джем аж остовпів. "Ваш батько такий, як і чорномазі, і всякі білі покидьки, що їх він захищає!" — додала Дюбоз, а ще назвала всіх Фінчів розумово неповноцінними. Діти пішли геть, а коли поверталися назад, Джем не стримався, вихопив у сестри з рук жезл і, шалено розмахуючи ним, вскочив у двір. Він позбивав верхівки всіх камелій. Потім переламав об коліно жезл і жбурнув його на землю. Того вечора діти не пішли зустрічати Аттікуса з роботи, як звичайно. Келпурнія уже знала все. Вона хотіла втішити дітей. Згодом прийшов батько і сказав: "Сину, я добре знаю, скільки тобі доводиться терпіти від твоїх ровесників через те, що твій батько, як ти висловився, "захищає чорномазих", але таку поведінку щодо старої хворої жінки не можна виправдати. Я настійно раджу тобі піти і

поговорити з місіс Дюбоз. Потім одразу ж додому". Джем був змушений піти. А Джін батько посадив собі на коліна і сказав, що влітку їм доведеться терпіти ще гірше, а судова справа Тома Робінсона – це випробування їхньої совісті. Коли Джем вернувся, то розповів, що усе прибрав у саду і тепер працюватиме у старій щосуботи і зробить все, щоб камелії знову вирости. А ще він мав читати місіс Дюбоз цілий місяць.

Наступного дня діти пішли до Дюбоз. Стара і далі їх ображала, але вони мужньо терпіли, а Джем ще й читав "Айвенго". На другий день у місіс Дюбоз все повторилося, те саме було і третього дня. Поступово діти до цього звикли: спочатку місіс Дюбоз накидалася на Джема, дорікаючи йому за камелії і за батька-чорнолюба; потім замовкала і нарешті забувала про них. Коли дзвонив будильник, служниця Джесі випроваджувала дітей, бо стара мала приймати ліки. Одного разу, приблизно через місяць, батько сам зайшов по дітей. Як виявила Джін, вони щоденно затримувались у місіс Дюбоз трохи довше, бо будильник щоразу дзвонив на кілька хвилин пізніше. Якось Аттікус повернувся від Дюбоз і сказав, що вона померла. Батько розповів, що вона приймала морфій, щоб затамувати біль. Невдовзі до витівки Джема вона попросила Аттікуса скласти їй заповіт. Лікар Рейнольдс сказав, що їй лишилося жити не більше кількох місяців. Всі її справи були в абсолютному порядку, але вона вирішила перед смертю перебороти згубний потяг до морфію, і як сказала, так і зробила. А Джемове читання трохи відвертало її увагу, тому і будильник дзвонив усе рідше, і не було приступів, коли вона мала приймати ліки. Дюбоз померла чистою від морфію. Аттікус приніс від старої прекрасну прозоро-білу квітку – камелію "гірський сніг", для Джема. Хлопець не хотів подарунка, але згодом Джін бачила, як він сидів і гладив пальцями пелюстки камелії.

Стислий скорочений переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

ЧАСТИНА ДРУГА

Джемові виповнилося 12 років. Настало літо. Діл не приїжджав. Він написав Джін, що у нього новий батько, і що йому доведеться влітку лишитися в Мерідіані. Дівчинка раділа, що Діл нарешті має батька, але водночас її охопив розпач. Джін засумувала, до того ж Аттікус поїхав на два тижні по роботі. У неділю, коли Аттікуса ще не було, Кел переживала, з ким діти підуть до церкви. Тому вона взяла дітей до своєї церкви, що називалася "Перша Покупка". Це була африканська методистська церква в негритянському кварталі. Називалася вона так тому, що побудували її на перші гроші, зароблені визволеними рабами. В неділю тут молилися негри, а в будні білі грали в карти.

У церкві, забачивши поряд з Келпурнією білих дітей, чоловіки трохи відступили і зняли капелюхи; жінки склали руки на животі – на знак шанобливої уваги. Діти звикли бачити в церкві піаніно чи орган, збірники псалмів, програму богослужіння – тут не було цих атрибутів. Преподобний Сайкс, що правив службу, спочатку згадав Аттікуса, привітав дітей і зачитав різні оголошення. Люди співали, але трохи своєрідно: вони

повторювали рядок за рядком, після того як його читав один сміттяр на ім'я Зібо. Потім преподобний Сайкс почав молитися за хворих і страждених. Так молились і в церкві, до якої ходили Фінчі, правда, преподобний Сайкс просив бога зглянутися на деяких хворих особливо. У своїй проповіді він засуджував гріх, застерігав свою паству від спиртних напоїв, азартних ігор та сумнівних жінок. Преподобний Сайкс закінчив свою проповідь і закликав парафіян вносити пожертвування. Один за одним виходили парафіяни наперед і кидали в бляшанку від кави хто п'ять, хто десять центів. Згодом Сайкс висипав гроші на стіл і полічив. Він сказав, що треба ще 10 доларів. Ці гроші мали віддати Гелен, яка не могла залишити дітей і піти працювати, поки її чоловік Том у тюрмі. Поступово десять доларів зібрали.

Коли усі виходили, Кел зупинилася, щоб поговорити з Зібо та його сім'єю, а Джін з Джемом тим часом перекинулися словом з преподобним Сайксом. Дівчинка спитала Сайкса, чому збирали гроші для дружини Тома Робінсона, хіба вона не може взяти дітей з собою на плантації бавовника. Преподобний Сайкс сказав, що тепер Гелен важко знайти роботу. Кел забрала дітей, перш ніж вони дізналися, чому Гелен не може знайти роботу. Згодом Келпурнія розповіла, що старий містер Боб Юел заявив, що Том Робінсон учинив насильство над його дочкою. Тома арештували і кинули до в'язниці. А Гелен тепер ніхто не хоче брати на роботу. Того Тома і захищав Аттікус.

Діти цього дня дізналися багато цікавого про Кел. Виявилося, що вона вміє читати, на відміну від усіх, хто були у церкві. Письменних у церкві могло назбиратися хіба четверо. Зібо виявився старшим сином Келпурнії. Кел виросла, між "Пристанню" і садибою Б'юфордів. Весь час працювала то на Б'юфордів, то на Фінчів, а в Мейкомбі опинилася, коли Аттікус одружився. А навчилася Кел читати з книги, яку їй дав дідусь Джін і Джема. Це була книга "Коментарі" Блекстоуна. Дідусь казав, що Блекстоун писав чудовою мовою... "Ось чому ти розмовляєш не так, як усі інші", — мовив Джем. Але діти помітили, що з чорними Кел розмовляла простою мовою, не показуючи, що вміє говорити літературною мовою. "Необов'язково виставляти напоказ людям усе, що знаєш", — казала Кел.

Тітка Олександра залишила "Пристань" і переїхала до брата Аттікуса, щоб зайнятися вихованням Джін. Дітей заповнив легенький смуток. Мейкомб зустрів тітку Олександрю привітно. Міс Моді Аtkінсон спекла свій улюблений торт. Міс Стефані Крофорд навідувалася в гості і довгенько засиджувалася. Міс Рейчел, що жила поруч, запрошувала тітку на чашечку кави, і навіть містер Натан Редлі якось зайшов у двір, щоб засвідчити їй своє шанування. Репутацію бездоганної господині тітка здобула своїм частуванням на зборах місіонерського товариства; її обрали членом і секретарем мейкомбського жіночого клубу. Тітка стала своєю людиною у вищих колах округу. До тітки часто приходили в гості жінки.

У місті Джін і Джем часто чули в свою адресу: "Он його діти!", "Глянь - Фінчі йдуть!". А один чоловік навіть сказав: "Розпустилися до того, що скоро гвалтуватимуть на кожному кроці, а нашим властям хоч би що!". Згодом дівчинка запитала батька, що таке насильство. Вона розповіла, що Кел тоді у церкві не хотіла їй пояснити про це. Так

батько і тітка дізналися, що діти ходили у негритянську церкву. Це дуже рознервувало тітку, і вона попросила брата звільнити Кел. Але він сказав, що цього не зробить.

Того ж дня Джін виявила під своїм ліжком Діла. Той був голодний і розповів, що втік з дому. Хлопчик брехав, що новий тато тримав його у наручниках у підвалі. Але Ділу вдалося втекти і приїхати поїздом. Джем покликав Аттікуса. Батько сказав, що мусить сказати тітці Рейчел, щоб родичі не хвилювалися. Діла нагодували, і тітка Рейчел, що прибігла до Фінчів, дозволила хлопчикові заночувати тут. Згодом діти пішли спати. Діл спав з Джемом, але вночі прийшов до Джін. Дівчинка спитала, нащо він втік. Діл пояснив, що батьки не звертають на нього уваги, рідко бувають вдома. Джін намагалася пояснити, що Аттікус теж цілими днями не буває вдома, інколи до півночі затримується. Але хлопець говорив, що батькам справді без нього багато краще, він їм нічим не допомагає. Вони були не злі, купляли йому все, що він хотів, цілували, обіймали, казали, що люблять. Згодом Джін запитала Діла: "Як ти думаєш, чому Страхолюд Редлі не втік з дому?" Діл протяжно зітхнув і одвернувся. "Можливо, йому нікуди тікати..." — промимрив сонно.

Діл лишився на літо в Мейкомбі. Якось увечері у двері Фінчів постукав містер Гек Тейт – шериф, і сказав, що з Аттікусом хочуть поговорити люди. Аттікус вийшов надвір, усі, хто прийшли, радили Аттікусу передати справу в інший округ, бути обережним, бо братія з Старого Сарема може помститися. Чоловіки навіть не хотіли, щоб Том сидів тут у в'язниці, чекаючи на суд, бо над негром могли вчинити самосуд. Аттікус сказав, що цей чоловік, можливо, сяде на електричний стілець, але спершу люди мають почути правду, хоч вони її і так знають.

На другий день була неділя. Під час перерви між недільною школою і церковною відправою всі вийшли трохи розім'ятись. Аттікуса у дворі оточили люди. Там стояв і містер Гек Тейт. Раніше він ніколи не ходив до церкви. Навіть містер Андервуд – редактор місцевої газети був тут. Аттікус сказав Джін, що Тома Робінсона переводять до мейкомбської тюрми.

Джін розповіла Ділу про різні події минулої зими, які стосувалися Страхолюда. Її розповідь справила на Діла враження, і він вже не хотів виманювати його з будинку.

Увечері Аттікус узяв електричний шнур і лампочку і кудись поїхав, хоч по місту ніколи не їздив своєю машиною, а ходив пішки. Коли тітка лягла спати, Джін і Джем вирішили піти у місто і розшукати батька. З собою вони покликали Діла. Діти підійшли під будинок суду. Коли Аттікус ще тільки починав адвокатську діяльність, його контора містилася в будинку суду, але через кілька років він переїхав у в приміщення міського банку. Навпроти банку діти побачили знайомий шевроле. Однак Аттікуса не було. Контора була зачинена. Діти підійшли до окружної тюрми. Біля дверей у кріслі, певно принесеному з контори, сидів Аттікус. Він читав під світло тієї лампочки, що взяв з собою. Джін хотіла побігти до тата, але Джем спинив її і сказав, що вони переконалися, що з татом усе добре, тому можна вертатися додому. Та раптом з боку Мерідіанського шосе одна за одною повільно під'їхали чотири заповнені автомобілі і зупинилися навпроти тюрми. З машин по одному і по двоє почали виходити люди. Це були кремені

чоловіки. Чоловіки підійшли ближче і заступили Аттікуса. Діти зрозуміли, що кремезні чоловіки приїхали покарати Тома Робінсона, а Аттікус сидів тут, щоб охороняти негра. Джін зірвалась зі схованки і чимдуж побігла до батька. Джем скрикнув і разом з Ділом кинувся за нею. Від чоловіків несло спиртним, перегаром і хлівом. Аттікус сказав дітям іти додому, але вони ніяк не погоджувалися. "Сину, я сказав: іди додому". Джем похитав головою. "Я йому швидко покажу дорогу, — втрутився якийсь здоровань і, схопивши Джема за комір, турнув так, що той ледве втримався на ногах". "Не чіпай його!" — скрикнула Джін і вдарила чоловіка ногою. "Коротше, містер Фінч, зробіть так, щоб їх тут не було, — заревів котрийсь із чоловіків. — Даю вам на це п'ятнадцять секунд". І тут між чоловіками Джін впізнала батька Уолтера Канінгема. Вона почала говорити до чоловіка, розповідати про його сина, про те, як одного разу Уолтер снідав у неї вдома. Чоловік спочатку не звертав уваги на дівчинку, а тоді присів біля неї навпочіпки, взяв її за плечі обома руками і сказав, що передасть Уолтеру привіт. Коли він підвівся, то сказав чоловікам, що треба звідси йти. Кремезні постаті сіли в старенькі автомобілі і зникли. Згори раптом хтось запитав, чи вони вже поїхали. То був Том. Аттікус заспокоїв його і сказав спати. В цей час ще один голос, уже з іншого кінця, порушив нічну тишу. Це був містер Андервуд з двостволкою в руках. Він допомагав Аттікусу охороняти Тома.

Додому усі поверталися тихо, щоб не збудити тітку. Зранку тітка довідалася про те, що сталося. Аттікус був радий, що діти прийшли вчора вчасно, і це допомогло врятувати Тома. Тітку дивувало, що Брекстон Андервуд, який терпіти не може негрів, взявся захищати Тома. Вся розмова відбувалася при Кел, а коли вона вийшла, тітка сказала Аттікусу, що треба при куховарці бути обережними. Батько вважав, що Кел можна довіряти, а щодо Канінгема сказав, що він порядна людина.

У той день мав бути суд, і Аттікус пішов на роботу, попросивши дітей не йти в місто. Діти вийшли надвір і побачили багато людей, які прямували на суд. Аттікус прийшов на обід додому і сказав, що весь час, з самого ранку, відбирали присяжних. По обіді Джін і Джем заскочили до Діла і втрюх подалися в місто, де було повно людей, і всі чекали суду.

Джем, Джін і Діл сіли біля негрів, поруч із преподобним Сайксом у галереї, бо в залі місць уже не було. Галерея для негрів у залі засідань тяглася вздовж трьох стін і скидалася на велику веранду, з неї було все чудово видно.

Присяжні сиділи ліворуч, під високими вікнами. Усі вони, певно, були фермери, і це природно, серед присяжних городян майже немає: або їхні кандидатури відхиляють, або вони самі просять, щоб їх звільнили. Окружний прокурор і ще якийсь чоловік, Аттікус і Том Робінсон сиділи за столиками спиною до дітей. За бар'єром, що відділяв суд від публіки, сиділи свідки, теж спиною до дітей. Суддя Тейлор сидів на своєму місці на підвищенні. Підвищення для свідків містилося праворуч од судді Тейлора. Містер Гек Тейт уже сидів там. Він почав давати свідчення. Шериф розповідав, як ввечері двадцять першого листопада його покликав Боб Юел і сказав, що чорномазій знеславив його дочку. Дівчина лежала на підлозі вдома, добре-таки побита. Вона

сказала, що її скривдив Том Робінсон, взявши її силою. Гек пішов до Робінсона і привів його до Юелів. Дівчина впізнала його. Після цього шериф його забрав. Аттікус сказав, що треба було викликати лікаря, і попросив описати її рани. Гек сказав, що була побита голова, руки вище ліктів у синцях, під правим оком був синець. Аттікус просив ще детальніше описати рани.

Стислий скорочений переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Наступним свідком був Юел. Мейкомбські Юели жили за міським звалищем, в колишній негритянській халупі. Юели щодня порпалися на звалищі, вибираючи всяку їстівну і неїстівну здобич. Містер Юел був батьком Мейєли Юел. Він розповів, як того вечора прийшов додому і почув, що кричить дочка, і побачив, що Том Робінсон з його дочкою... Зал загомонів, суддя постукав молотком. Преподобний Сайкс сказав Джін, що їй краще піти додому. Дівчинка сказала, що залишиться, а її брат сказав, що вона і так нічого ще не розуміє, бо їй лиш 9 років.

Юел розповів, що впізнав Тома, але він утік. Аттікус почав задавати питання Юелу. А потім попросив підписатися. Чоловік зробив це лівою рукою, бо був лівша. Стало зрозуміло, що, підтвердивши слова шерифа, що в дочки було підбите праве око, він збрехав. Аттікус намагався довести, що Юел сам міг побити Мейєлу. Коли у неї було підбите праве око і побита переважно права половина обличчя, закономірно, що її бив лівша. Але могло бути, що Том Робінсон теж лівша.

До місця для свідків попрямувала Мейєла Вайолет Юел. Містер Джілмер попросив Мейєлу розповісти присяжним своїми словами, що сталося ввечері двадцять першого листопада минулого року. Вона розплакалася, а потім сказала, що боїться Аттікуса. Заспокоївшись, Мейєла кинула на Аттікуса насторожений погляд і, звертаючись до містера Джілмера, почала говорити, що була тоді на ганку. Том проходив мимо, і вона його покликала: "Зайди, чорномазій, розрубай шафанер, дам п'ятак". Він зайшов у двір, а вона пішла в хату по гроші, обернулася, а він перед нею і прямо на неї. Дівчина сказала, що Том кинув її і заволодів нею.

Згодом Аттікус почав задавати питання дівчині. За допомогою запитань, Аттікус впевнено розкривав перед присяжними умови, в яких жили Юели: отримуваної допомоги не вистачає, щоб прогодувати сім'ю, до того ж не виключено, що господар просто пропиває гроші; воду Юели носять відрами з рівчака, що тече біля звалища; що ж стосується особистої гігієни, то тут кожен дбає про себе: хочеш помитися – неси відро води; менші діти завжди застуджені, до того ж у всіх короста; приходила сюди кілька разів леді, все питала Мейєлу, чому не ходить до школи, і записувала відповідь. Згодом Аттікус запитав, чи дівчину б'є батько, коли п'яний. Було все зрозуміло, коли вона збрехала, що не б'є. Адвокат спитав, чи того вечора вона вперше запросили Тома зайти у двір. Мейєла здригнулася, почувши таке запитання. Дівчина сказала, що вперше. Тоді Аттікус спитав, чи бив її хлопець по обличчі. Дівчина не могла сказати, а потім сказала, що бив. Аттікус спитав, чи дійсно це був Том, і попросив Тома встати,

щоб вона добре подивилася.

Том Робінсон підвівся і тут усі побачили, що його ліва рука була на добрих дванадцять дюймів коротша, ніж права, і висіла мов нежива. Кисть руки була маленька, суха, навіть з галереї було видно, що вона в нього не діяла. Преподобний Сайкс пояснив дітям, що під час збирання бавовни Томову руку прихопила машина. Том був ще хлопчиком і трохи не вмер.

"Це той самий чоловік, що вчинив над вами насильство?" — запитав Аттікус. "Це він". Наступне запитання Аттікуса складалося з одного слова: "Як?". Мейєла розлютилася. Аттікус запитав Мейєлу, чи Том підбив їй праве око кулаком правої руки. Мейєла нарешті збагнула, до чого йдеться. Аттікус питав, чому дівчина не тікала, бо вона ж сильніша, чому інші діти не чули, як вона кричали, може вона кричала тому, що її бив батько, а не Том. "Що побачив ваш батько у вікно – насильство або намагання не вчинити цього злочину? Чому ви не хочете сказати правди, дівчино? Хіба не Боб Юел вас побив?". Суддя оголосив перерву.

Знову почався суд. Том Робінсон підійшов до місця свідка, правою рукою підняв ліву і поклав на чорну обкладинку біблії. Але тільки-но він забрав праву руку, як немінна ліва безпорадно сповзла з книги і впала прямо на стіл секретаря. Том склав присягу і пішов до місця свідка. Аттікус почав швидко питати його, і всі дізналися, що Томові 25 років, він одружений, має трьох дітей; один раз притягався до суду – був засуджений на місяць ув'язнення за порушення громадського порядку: побився з одним чоловіком, який кинувся на нього з ножом.

Том розповів, що порубати шафанер дівчина попросила його ще минулого року, весною. Вона хотіла заплатити 5 центів, але Том не взяв. Він сказав, що дівчина кликала його щоразу, коли він проходив мимо. Вона завжди знаходила для нього якусь роботу: то дров нарубати, то води принести. А Том допомагав, бо їй було нелегко, містер Юел мало допомагав їй, та й малечі було багато. Коли він працював, діти вешталися навколо нього у дворі. А щодо двадцять першого листопада минулого року, то Том сказав, що того вечора, як звичайно, він повертався додому. У дворі Юелів було зовсім тихо, що було дуже дивно. Мейєла гукнула Тома і попросила зайти на хвилину допомогти їй. Вона сказала, що є робота в домі, бо старі двері зірвалися з завісів. Та в кімнаті з дверима було все добре. Том запитав, де ж усі діти. Тоді дівчина засміялася і сказала, що цілий рік збирала – і таки назбирала сім п'ятаків, і відправила дітей на морозиво до міста. Потім дівчина попросила Тома стати на стілець і дістати якийсь ящик. Том зняв ящик і хотів було злізти, коли вона обхопила його ноги, обняла. Чоловік сплигнув, і стілець перекинувся. Дівчина накинулася на Тома, почала цілувати і сказала, що ніколи ще не цілувалася з чоловіками, то хоч чорномазого поцілує. А що з нею зробить батько – їй байдуже. Том хотів вибігти, але вона стала спиною до дверей і заступила дорогу. Щоб вийти, треба було відштовхнути її, але, чорні не мали права торкатися, чи, тим більше, штовхати білих людей. Швидко прийшов містер Юел, зазирнув у вікно та як почне кричати на дочку: "Шльондра ти проклята, я тебе вб'ю!". Том відразу втік.

Згодом Містер Джілмер почав давати Тому питання і ними доводити присяжним, що той, кого вже було осуджено за порушення громадського порядку, міг легко піти на те, щоб учинити насильство над Мейєлою Юел. Том відповідав, що приходив до Юелів просто допомагати, бо йому було шкода дівчини.

Джем наказав сестрі вивести Діла, бо той почав плакати. Надворі Діл сказав Джін, що не міг слухати, як Джілмер ображає Тома, допікає йому. "Ну, Діл, зрештою, Том – негр", — намагалася заспокоїти друга дівчинка. "Начхати мені на те, що він негр. Це все одно несправедливо. Нечесно так поводитися з ними. Ніхто не має права так розмовляти з людиною", — казав Діл.

Через деякий час Джін і Діл повернулися у суд. Аттікус виголосив уже половину своєї промови. Джем прошепотів сестрі і Ділу, що батько обов'язково виграє цю справу. Аттікус підійшов до присяжних і говорив, що нема жодного медичного доказу, що підтверджував би злочин, у якому звинувачується Том Робінсон. Підсудний не винен, але в залі сидить людина, справді винна. Аттікус говорив, що перед судом усі люди рівні: і білі, і чорні. Після його промови всі побачили, що по середньому проходу йде Келпурнія. Вона ніяково зупинилася біля бар'єра, чекаючи, коли її помітить суддя Тейлор. Кел спитала суддю, чи можна дати Аттікусу записку, яка зовсім не стосується суду. Суддя дозволив, і Аттікус прочитав записку від сестри про те, що зникли Джін і Джем. Він сказав усім, що зникли його діти, але йому показали, що діти сидять на галереї. Батько покликав дітей і сказав іти додому з Кел та повечеряти. Діти вмовили його дозволити прийти після вечері на вирок суду. Келпурнія повела усіх трьох дітей додому і всю дорогу сварила Джема, що повів молодшу сестру слухати такий жах. Дізнавшись від Келпурнії, де були діти, тітка Олександра мало не знепритомніла. За вечерею Келпурнія щедро пригощала Джема, Діла і Джін.

Преподобний Сайкс зберіг місце для дітей, коли вони повернулися. Була уже 8 година вечора. Джін і Діл дрімали, Джем чекав вироку. Коли годинник пробив одинадцяту, повернулися присяжні, які визнали Тома винним. Джем не міг повірити. Аттікус підступив до Тома Робінсона і, поклавши йому руку на плече, щось сказав на вухо. А потім вийшов.

Діти йшли додому. Навколо весело гомонів натовп, а по обличчю Джема текли гіркі сльози. На розі площі дітей чекав Аттікус. Перед ними знову був спокійний, поміркований батько. "Несправедливо це, Аттікус", — мовив Джем. "Так, сину, це несправедливо".

Тітка Олександра ще не спала. Вона знову говорила, що дітям не варто було йти у суд. Аттікус сказав, що йде спати. Джем знову спитав батька, чому присяжні це зробили. "Не знаю, сину, але зробили. Так вони робили раніше, так зробили сьогодні, і це не востаннє. І плачуть при цьому, певно, тільки діти", — відповів Аттікус.

Зранку Кел показала усім в будинку, скільки продуктів принесли чорношкірі на знак вдячності. Сльози затуманили очі Аттікуса.

Діл, Джін і Джем пішли до міс Моді. Про Аттікуса вона сказала таке: "є на світі люди, які ніби для того й народжуються, щоб виконувати найневдячнішу роботу. Ваш

батько – один із таких людей". Міс Моді говорила, що судя Тейлор спеціально призначив Аттікуса адвокатом Тома, бо в бідного негра грошей на адвоката не було, і йому би призначили якогось молодого, недосвідченого адвоката. "Аттікус Фінч не виграє цієї оправи, не зможе виграти, але він єдина в наших краях людина, здатна примусити присяжних довго сушити собі голови над такою справою. І я сказала собі: це крок уперед, хай невеличкий, дитячий, а все-таки крок уперед", — говорила міс Моді.

У місті Боб Юел зупинив Аттікуса, плюнуv йому в обличчя і сказав, що рано чи пізно він з ним розправиться. Після такого Джін і Джем переживали за батька, боялися, щоб Юел не вбив його. Тітка Олександра сказала, що Юел може помститися нишком. "Це не така проста річ – щось заподіяти в Мейкомбі нишком", — відповів Аттікус.

Літо минало. Аттікус запевнив дітей, що поки вища судова інстанція не розгляне справи, Томові Робінсону нічого не загрожує, і цілком можливо, що Тома випустять або принаймні призначать новий судовий розгляд. А поки що він працює на фермі в епфілдській тюрмі, за сімдесят миль від Мейкомба, тільки дружині з ним бачитися не можна. Та якщо апеляція не допоможе, його посадять на електричний стілець. Діти дізнались від батька, що серед присяжних був один, якого ледве умовили, спочатку він взагалі наполягав на повному виправданні. І цим чоловіком був родич Канінгемів. Коли Джін дізналася про це, то вирішила, що обов'язково запросить Уолтера Канінгема до себе в гості. Тітка почула про це і назвала Уолтера Канінгема покидьком. "Він такий, як і всі. Ні, Джем, я думаю, що всі люди однакові. Люди, та й годі", — міркувала Джін після слів тітки. "У твої роки я теж так міркував. Якщо всі люди однакові, чому ж вони не можуть жити у злагоді між собою? Якщо всі люди однакові, звідки ж стільки презирства, чому вони зневажають так одне одного? Знаєш, Всевидько, я, здається, починаю дещо розуміти. Починаю розуміти, чому Страхолюд Редлі ніколи не буває серед людей... просто він не хоче їх бачити", — сказав Джем.

Одного дня Аттікус сказав вдома Кел, що треба, щоб вона поїхала з ним до Гелен Робінсон, бо треба їй повідомити, що Том помер. Його вбили, бо він намагався втекти. Це сталося під час прогулянки. Кажуть, він, як божевільний, кинувся до огорожі, хотів перелізти у всіх на очах. Вартові кричали, щоб він зупинився. Кілька разів стріляли в повітря, а потім у нього. Його вбили, коли він був уже на огорожі. Кажуть, що якби в нього були здорові обидві руки, він би втік – усе сталося так швидко. Сімнадцять куль влучило в нього.

Діл поїхав першого вересня додому. Перед від'їздом він розповів Джін, як їздив з Джемом, Кел і Аттікусом до домівки Тома Робінсона. Вони приїхали до негритянського селища, і хлопці спостерігали з машини, як Гелен, побачивши Аттікуса, впала, як підтята: жінка відразу зрозуміла, що Том мертвий.

Для Мейкомба смерть Тома не була чимсь незвичайним. Містер Андервуд у своїй газеті писав так, що його могла зрозуміти навіть дитина. Він просто сказав, що вбивати калік – не має значення, стоять вони, сидять чи тікають, — гріх. Він порівнював смерть Тома з безглуздом убивством співочих птахів, яких винищують мисливці та діти. Згодом

дівчинка зрозуміла, що хотів сказати містер Андервуд своєю статтею: Аттікус як міг намагався врятувати Тома Робінсона, але, крім суду, на якому Аттікус довів, що Том не винний, був ще один суд – у серці кожного присяжного, і на вирок цього суду Аттікус не міг вплинути. Тим часом усе місто знало, як сприйняв містер Юел звістку про смерть Тома: він сказав: "з одним покінчено, лишилося ще двоє".

У школі знову почалося навчання, і Джін та Джем знову щодня ходили повз будинок Редлі. Джем був уже в сьомому класі і вчився в іншій школі, а Джін – в третьому класі. Тепер вони тільки вранці разом виходили до школи та зустрічалися під час обіду. Джем бігав на футбол, але поки що тільки носив воду відрами для команди. Будинок Редлі більше не лякав Джін. За цей час брат і сестра стільки пережили, що Страхолюд Редлі вже не здавався таким страшним.

Усе поступово вляглося. Мейкомб жив своїм неквапливим, розміреним життям. Тільки в середині жовтня сталися три незначні події. Перша подія: містер Боб Юел дістав роботу і через кілька днів знову втратив її. І знову став регулярно щотижня приходити в окружний відділ соціального забезпечення по чек на грошову допомогу. Друга подія сталася з суддею Тейлором. У його дім хтось спробував проникнути. Третя подія – містер Лінк Діз, у якого працював Том, узяв Гелен на роботу. Гелен доводилося скрутно, щодня, йдучи на роботу, вона мала проходити зайву милю, щоб обминати двір Юелів. Коли вона вперше ішла повз їхній двір, вони жбурляли їй навздогін усе, що попадало під руку. Містер Лінк Діз помітив, що Гелен приходить щоранку на роботу з протилежного боку, і нарешті дізнався, в чому річ. Містер Лінк почав проводити жінку з роботи і якось попередив Юелів, що посадить Боба за ґрати, якщо зачепить жінку. Наступного дня Боб Юел переслідував Гелен. Містер Лінк знову попередив Юела. Тітка Олександра, почувши про ці події, сказала, що Юел, мабуть, затаїв злобу на всіх, хто причетний до тієї справи. Тітка була впевнена, що саме Боб заліз у квартиру Джона Тейлора.

День усіх святих у Мейкомбі вирішили святкувати у школі. Джін дізналась, що в той вечір має виступати на сцені. Місіс Грейс Мерівезер придумала оригінальну живу картину під назвою "Округ Мейкомб – *per aspera ad astra*", де Джін представлятиме шинку. Діти мали зображати різні види сільськогосподарської продукції свого округу: хтось буде коровою, хтось квасолиною, ще хтось – земляним горіхом і так далі. Пошити костюм шинки було неважко. Місіс Креншо, місцева швачка, взяла дротяну сітку і зігнула її в формі шинки. Потім обтягла бурою тканиною і відповідно пофарбувала. Джін мала тільки пригнутися, щоб хтось натягнув на голову цей хитромудрий пристрій, що сягав до колін.

Коли настав День усіх святих, Аттікус пояснив, що він дуже стомився, бо цілий тиждень провів у Монтгомері і повернувся додому надвечір. Тітка Олександра сказала, що їй треба рано лягати спати, вона цілий день прикрашала сцену і геть стомилась. Джем пообіцяв, що проведе сестру на свято. Воно відбувалося ввечері. Ніч була темна, без місяця. Ліхтар на розі вулиці кидав різкі темні тіні на будинок Редлі. Джем тихенько засміявся. Він ніс костюм. Хоч школа була дуже близько, та Джем сказав, що

Аттікус не відпустив би Джін до школи саму. Діти йшли майже навпомацки, боялися наткнутися на самотній старезний дуб. Він був такий товстий, що двоє дітей не могли обхопити його. Яскраве світло у вікнах шкільного залу тільки сліпило їх. І раптом на них хтось стрибнув. Джем закричав з переляку. Сніп яскравого світла освітив їхні обличчя. Це був Джейкоб Сесіл з ліхтариком у руках, він аж витанцьовував од радості. Сесіл прийшов до школи разом з батьками, побачив, що Фінчів нема, і побіг до дуба, бо знав, що вони тут йтимуть.

Коли діти зайшли до залу, там уже були всі жителі Мейкомба, не було тільки Аттікуса, дам, які готували приміщення і дуже стомилися, та кількох відлюдників. Почався виступ, і вчителька вдягла Джін у костюм. Місіс Мерівезер почала сумовито оповідати про округ Мейкомб. Майже кожне її речення супроводжувалося барабаним боєм. Вона говорила про те, що округ найстаріший у штаті, що колись він був частиною територій Міссісіпі і Алабами, що першою білою людиною, нога якої ступила в ці незаймані ліси, був п'ятиюрідний дідусь судді в справах успадкування, що цей білий першовідкривач зник у лісі безслідно. Потім сюди прийшов безстрашний полковник Мейкомб, на честь якого й названо округ. Жінка ще дуже довго говорила. Коли вже всі діти виходили, вчительці довелося довго кликати "Шинку", поки Джім здогадалася, що треба вийти. Згодом Джем сказав сестрі, що вона зробила все як треба, тільки трохи запізнилася з виходом, та й годі.

Після свята діти рушили додому, Всевидько вирішила не скидати костюм. Надворі вони поринули в густу темряву. Вони пішли через темний шкільний двір, дивлячись весь час під ноги, але даремно – навіть ніг не було видно. Джем сказав, що йому щось причулося. Не пройшли вони й п'яти кроків, як він зупинив сестру знову. Коли вони рушили, Джін теж щось почула і зрозуміла, що то не костюм шелестить. Діти подумали, що їх знову переслідує Сесіл. Невидимий супутник човгав ногами, ніби на ногах у нього були важкі черевики. І він був у грубих полотняних штанах, а шелестіло зовсім не листя – це шаруділи його штани, коли він ішов: шарк-шарк. А потім невідомий супутник побіг прямо на дітей. "Тікай, Всевидько! Тікай!" — крикнув Джем. Щось зім'яло на Джін сітку, заскреготів метал об метал, вона впала на землю і відкотилась якнайдалі, намагаючись вивільнитися з дротяної пастки. Деся поруч хтось борсався, бив ногами об землю, шкрябав коріння. До сестри підкотився Джем. Він миттю скочив на ноги і потяг її за собою, але далеко вони не пішли, бо, дівчинка заплуталась. Дорога була вже близько, коли Джем зненацька випустив її руку і впав. І знову сутичка – вовтузилися поруч, раптом щось хруснуло, і Джем закричав не своїм голосом.

Джін кинулася на крик і на когось наскочила, на чийсь м'який і великий живіт. Невідомий з несподіванки зойкнув і хотів схопити її за руки, але вони були під костюмом. Він придушив Джін так, що вона не могла поворухнутися. Раптом хтось його схопив ззаду і повалив на землю, дівчинка ледве встояла на ногах. Джін ніби закам'яніла. Шум поступово затихав, хтось захрипів, і знову навкруги тиша й темрява. І серед цієї тиші хтось важко дихає і спотикається. Ось він, здається, підійшов до дуба, схилювся на нього і закашлявся так страшно, що аж схлипував і здригався. Джін

покликала брата. Людина важко дихала і не відповідала. Джем не відповів. Людина відступила від дуба і почала щось шукати. Потім, застогнавши, потягла по землі щось важке. Джін зрозуміла, що під дубом їх четверо. Важкою, непевною ходою людина попрямувала до дороги. Джін теж рушила до того місця, де, на її думку, щойно стояв загадковий супутник, і, виставивши одну ногу вперед, почала поспіхом нишпорити нею навкруг. Скоро вона на когось натрапила. Джін намацала босою ногою штани, пряжку пояса, гудзики, на обличчі була жорстка щетина, смерділо перегаром.

Згодом Джін вийшла на дорогу і невдовзі помітила у світлі вуличного ліхтаря чоловіка. Він ішов непевною ходою – заважала якась ноша. Невідомий ніс Джема. Рука Джема безпорадно звисала і якось дивно погойдувалася. Незнайомець заніс хлопця на ганок Фінчів, вибіг Аттікус. Джема занесли в будинок. Коли Джін підійшла, вони вже зникли в коридорі. Назустріч їй бігла тітка Олександра. Аттікус сказав їй подзвонити докторові Рейнольдсу. З кімнати Джема вийшов Аттікус. Він подзвонив до шерифа і сказав, що на його дітей напали. Джін переодяглася, тітка заспішила до Джема.

Приїхав лікар Рейнольдс і знайшов у непритомного Джема складний перелом в лікті, ніби хтось намагався викрутити йому руку. З'явився і шериф Гек Тейт. Джін зайшла до кімнати брата, він лежав непритомний. В кутку, нахилившись до стіни, стояв чоловік, який приніс Джема. Він був не з місцевих, Джін його не знала. У кімнаті була ще тітка і Аттікус. Шериф сказав, що був на місці пригоди: під дубом лежить Боб Юел, між ребрами у нього стирчить кухонний ніж. Юел мертвий.

Тітка Олександра вийшла з кімнати, вона вважала себе винною, бо відпустила дітей самих. Шериф попросив Джін розповісти, як усе було. Дівчинка розповіла. Шериф розглянув костюм шинки і сказав, що він врятував дівчинці життя. І він тицьнув пальцем в те місце, де на темній дротяній сітці виднілася блискуча подряпина. "Боб Юел знав, що робить", — промимрив містер Тейт. "Він просто страшений негідник. Покидьок смердючий, нализався і розійшовся – подався дітей убивати. Зустрітися з вами сам на сам він би ніколи не наважився", — говорив далі шериф. Джін розповіла ще, як її хтось схопив, мабуть, містер Юел і почав душити, певно, й задушив би, але хтось його збив з ніг і повалив на землю. Мабуть, Джем виручив.

Чоловік усе ще стояв біля стіни. Руки у нього були білі, ніби він ніколи не бував на сонці. Його штани кольору хакі були в піску, сорочка роздерта. Він був худий, обличчя таке ж біле, як і руки, тільки гостре підборіддя трохи темніше. Худі, запалі щоки, великий рот, западини на скронях, а сірі очі невиразні. На маківці ріденьке волосся, наче пух. Здивована, Джін не могла одвести від нього погляду. На його обличчі з'явилася квола усмішка. Несподівані сльози затьмарили очі Джін. "Здрастуй, Страхолюд!" — сказала вона.

"Містер Артур, містер Редлі", — поправив дочку батько. Обличчя містера Артура знову засвітилося лагідною усмішкою, і Джін під його поглядом зірвалася з місця і побігла до Джема. Усі вийшли з кімнати Джема, а Джін запросила Артура сісти в крісло на веранді. Таким вона колись і уявляла його: він сидить на її веранді. Аттікус сидів у гойдалці, а містер Тейт поряд, у кріслі. Джін сиділа віддалік, поруч із

Страхолюдом.

Аттікус сказав, що цією справою займеться окружний суд. Батько вважав, що Боба Юела вбив Джем, і хотів щоб усе було за законом, навіть, якщо сина покарають. І тут шериф сказав, що Боб Юел сам наткнувся на свій ніж. Він сам себе заколов. Аттікус знову сказав, що Джем мусить відповісти за свій вчинок. Але шериф знову повторив, що Боб Юел упав і наткнувся на свій власний ніж. Він кинув Джема на землю і спіткнувся об коріння. Тейт переконував Аттікуса, що хлопець такого зросту і такої комплекції, як Джем, до того ж із зламанною рукою, не міг у темряві подужати дорослого чоловіка.

Шериф мав із собою ніж, і Аттікус запитав, звідки він. Шериф сказав, що відібрав його сьогодні ввечері у одного п'яного. А Юел знайшов, мабуть, кухонний ніж десь на звалищі. Нагострив його і чекав нагоди...

Містер Тейт сказав, що Том загинув ні за що, а людина, на совісті якої лежить його смерть, тепер сама віддала богові душу. "Цього разу хай мертві ховають мертвих", "Мені так здається, містер Фінч, що витягти на показ усьому люду скромну, тиху людину, яка вчинила добре діло для вас і для всього міста, було б просто гріх. Цей гріх я не можу взяти на себе. Був би це не він - справа інша. А з цією людиною так не можна", — сказав містер Тейт. "Можливо, я й невелика цяця, містер Фінч, і все-таки я поки що шериф округу Мейкомб, і Юел сам упав на свій власний ніж. На добраніч, сер!", — сказав шериф і пішов.

Тоді Аттікус звернувся до Джін: "Всевидько, містер Юел упав на власний ніж. Ти це розумієш?". "Звичайно, розумію. Містер Тейт сказав усе правильно". Дівчинка підійшла до батька і обняла його. Аттікус звільнився і глянув на неї: "Що ти маєш на увазі?". "Ну, це було б усе одно, що вбити пересмішника, так же?" — сказала Джін. Аттікус, перш ніж зайти в дім, зупинився перед Страхолюдом Редлі. "Дякую вам за моїх дітей, Артуре", — сказав він. Страхолюд Редлі зачовгав ногами, і видно було, як заблищав його лоб. Кожен його рух був якимсь невпевненим, Редлі немов боявся, що його рука чи нога попаде не туди, куди треба. Джін повела його до Джема. У кімнаті Джема була тітка, але вона вийшла, коли зайшла дівчинка і Артур. Страхолюд не зводив очей з Джема. Джін взяла його за руку, вона була тепла. Вони підійшли до ліжка. Страхолюд нахилився й оглянув Джема зверху. Його обличчя виражало неприховану цікавість і переляк, ніби він ніколи не бачив живого хлопця. Він навіть рота відкрив і розглядав Джема з голови до ніг. Підняв руку, але відразу й опустив. Дівчинка сказала, що можна погладити брата. Страхолюд ніжно погладив Джема по голові.

Потім Артур пішов на веранду і спитав Джін: "Ти відведеш мене додому?" Він сказав це тихо, майже пошепки, голосом дитини, яка боїться темряви. Джін поставила ногу на верхній східець веранди і зупинилась. Вона могла водити його за руку в своїй хаті, але водити за руку по вулиці - ні! Джін взяла його під руку, щоб він вів її, як справжній джентльмен. Артур зайшов у дім. Більше Джін його ніколи не бачила. На його веранді дівчинка помітила, що через вікно Артур міг бачити усю вулицю, аж до пошти. Джін згадала, як колись казав Аттікус: щоб по-справжньому зрозуміти людину,

треба самому влізти в її шкуру та ще трохи й походити в ній. Дівчинка тільки постояла на веранді Редлі, проте й цього було досить.

Вдома Аттікус сидів біля сина. Джін сіла біля батька. Він читав "Сірий привид". Дівчинка попросила почитати і їй. Вона щосили намагалася не заснути, але за вікном тихо шелестів дрібний дощ, у кімнаті було тепло, батьків голос був такий лагідний і спокійний, а на його колінах було так затишно, що вона невдовзі заснула. Аттікус заніс дочку у її ліжко.

Стислий скорочений переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу